

PHẦN THỨ NHẤT

**ĐẢNG VIÊN VÀ NHÂN DÂN VÙNG ĐẤT PHƯỜNG 11
TRONG SỰ NGHIỆP ĐẤU TRANH GIÀNH ĐỘC LẬP DÂN TỘC
(1930 - 1975)**

Chương II

CHƯƠNG II

NHÂN DÂN VÙNG ĐẤT PHƯỜNG 11

TRONG KHÁNG CHIẾN CHỐNG ĐẾ QUỐC MỸ XÂM LƯỢC

(1954 – 1975)

I/ NHÂN DÂN VÙNG ĐẤT PHƯỜNG 11 TRONG THỜI KỲ ĐẤU TRANH ĐÒI MỸ – DIỆM THI HÀNH HIỆP ĐỊNH GENÈVE (1954 – 1960)

Thực hiện mưu đồ xâm lược nước ta, ngay từ tháng 4 năm 1954, Mỹ đã đưa phái đoàn cố vấn “MAAG” mang danh nghĩa viện trợ do Daniel cầm đầu đến Sài Gòn.

Tháng 12 năm 1954, Mỹ ép Pháp giao miền Nam cho Mỹ. Với sự đỡ đầu của Mỹ, Ngô Đình Diệm đã thực hiện thanh trừng các đảng phái và lực lượng thân Pháp, tiến hành “Tố Cộng”.

Tháng 10 năm 1955, Diệm đặt ra cái gọi là “Trung cầu dân ý” làm Tổng thống “Việt Nam Cộng Hòa”

Tháng 10 năm 1959, Diệm cho thông qua luật “Đặt Cộng sản ra ngoài vòng pháp luật” để tự do bắt bớ, giam cầm giết hại những người cách mạng và quần chúng yêu nước.

Trước tình hình đó, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa III đã họp hội nghị (tháng 9 năm 1954 và tháng 8 năm 1955) đã chỉ rõ: *“Nhiệm vụ đấu tranh giải phóng dân tộc của nhân dân ta chưa phải đã hoàn thành, cuộc đấu tranh ái quốc không vì đình chiến mà kết thúc... chúng ta phải nhận định cho rõ ràng và đề cao cảnh giác, chuẩn bị đầy đủ để đối phó với mọi tình thế”*¹.

Ở miền Nam, tháng 10 năm 1954, Xứ ủy được thành lập do đồng chí Lê Duẩn là Bí thư. Các Khu ủy, Liên tỉnh ủy, Tỉnh ủy được kiện toàn tổ chức. Đảng bộ Khu Sài Gòn

–Chợ Lớn được củng cố lại (mật danh Tổng hội L.T4) do đồng chí Nguyễn Văn Linh làm Bí thư.

---

¹ Một số văn kiện Đảng về chống Mỹ cứu nước tập I (1954 – 1956) NXB. Sự thật, Hà Nội, 1985, trang 68.

Tháng 11 năm 1954, Đảng bộ Khu ủy được tổ chức lại với 4 quận (mật danh là công ty) với 21 “vùng”. Lãnh đạo các “vùng” là Ban Cán sự Đảng. Ban Cán sự vùng 1 có các đồng chí: Nguyễn Văn Lúi (Ba Hoàng), Lê Xuân Vinh (Bảy Sông Lô), Đinh Khắc Phong. Thời gian này, địa bàn Phường 11 có Chi bộ Ngã Bảy Chuồng Bò do đồng chí Trần Văn Hải làm Bí thư và Liên chi bộ vùng Bàn Cờ - chợ Hai Mươi do đồng chí Nguyễn Minh Toàn (Chín Hồng) làm Bí thư².

Đầu năm 1955, Ngô Đình Diệm tiến hành cuộc chiến tranh trừng các giáo phái đối lập, trong cuộc xâu xé giành quyền lợi này chúng đã đẩy mấy chục ngàn dân vào cảnh màn trời chiếu đất. Một phong trào đấu tranh đòi bồi thường sinh mạng, tài sản cho dân, cứu giúp đồng bào nạn nhân nổ ra trên toàn thành phố.

Từ tháng 5 đến tháng 7 năm 1955, vào các ngày thứ bảy, chủ nhật; được Chi bộ vùng Bàn Cờ chỉ đạo, các nghiệp đoàn thợ giày, nghiệp đoàn xích lô, nghiệp đoàn thợ may chợ Hai Mươi, Xóm Chùa đã vận động hàng trăm quần chúng với cuộc xẻng, cưa đục cùng xe chở gỗ, tre, lá dừa đến các địa điểm để giúp đồng bào bị nạn cất lại nhà mới. Trong cuộc đấu tranh, cùng với khẩu hiệu: “Bồi thường thiệt hại sinh mạng cho những người bị nạn” còn có các khẩu hiệu đi kèm “Ủy ban cứu trợ nạn nhân chiến tranh”, “Hoan nghênh hòa bình, đòi hiệp thương Nam – Bắc, Tổng tuyển cử thống nhất nước nhà”. Từ vận động đấu tranh, Liên chi bộ vùng Bàn Cờ – Xóm Chùa – chợ Hai Mươi đã phát triển thêm lực lượng nòng cốt như: Nguyễn Đình Thiệu, Nguyễn Tấn Cờ, Nguyễn Văn Quỳ, Trần Tuân,... (Nghiệp đoàn thợ may); Nguyễn Văn Hai, Lê Lạc, Nguyễn Văn Hiền,... (Nghiệp đoàn xích lô); Trần Văn Tiếp, Nguyễn Bá Bằng (Nghiệp đoàn thợ giày). Đây là những người tích cực, có cảm tình với cách mạng và giữ vai trò nòng cốt trong các tổ chức công khai của các nghiệp đoàn để tập hợp quần chúng đấu tranh.

Cuộc đấu tranh tuy chưa giành thắng lợi, một số người trong “Ủy ban cứu trợ”, “Ủy ban đòi hòa bình” cùng một số quần chúng tích cực bị chúng bắt, song đã vạch trần bộ máy phát xít làm tay sai cho Mỹ của Ngô Đình Diệm. Năm 1956,

---

² Sơ thảo “Lịch sử truyền thống chống Mỹ cứu nước của Đảng bộ và nhân dân Quận 10 (1954 -1975), Ban Tuyên huấn, năm 1985, trang 16. Lịch sử truyền thống đấu tranh cách mạng của Đảng bộ và nhân dân Quận 3 (1930 – 1975) – NXB. Tổng hợp TP.HCM, trang 93.

chính quyền Diệm thực hiện chính sách “Tổ cộng”, chúng lập ra nhiều địa điểm tổ cộng, trong đó có một địa điểm ở Ngã Bảy. Nhưng khi những tên tay sai xuất hiện ở diễn đàn liền bị quần chúng liệng cà chua, trứng thối, gạch đá lên diễn đàn để phản đối rồi giải tán làm chúng bối rối, trở tay không kịp.

Qua các cuộc đấu tranh và xuống đường của quần chúng trong hai năm 1956 – 1957, chính quyền sở tại do Đô trưởng Chợ Lớn quản lý đã nhận định Cộng sản còn rất mạnh, hầu hết các tổ chức công khai của quần chúng đều có người của phía Cộng sản; những xóm lao động, khu chợ là nơi quần chúng chứa chấp cách mạng. Do đó, chúng chủ trương tấn công vào các tổ chức công khai, đuổi nhà, dời chợ với luận điệu “chỉnh trang đô thị”. Thực hiện âm mưu này, chúng bắt nhiều thư ký của các nghiệp đoàn (có tại Phường 11) đưa đi học “Tổ cộng”, dụ dỗ chiêu hồi nhưng cũng không khai thác được cơ sở bí mật của ta; việc đuổi chợ, chúng cũng không thực hiện được mưu đồ vạch ra. Cùng với cuộc đấu tranh chống đuổi dân, dời nhà ở Phú Thọ Lều (nay là phường 15 – quận 10) năm 1956, cuộc đấu tranh chống đuổi chợ Ngã Bảy năm 1957 tại phường Phan Thanh Giản là một minh chứng.

Chợ Ngã Bảy là nơi giáp với nhiều trục đường, một chợ với hai bên là nhà dân – nơi chúng nhận định có cơ sở Đảng, cơ sở cách mạng bám trụ. Từ đó, chúng ra lệnh giải tỏa chợ nhằm tách cán bộ ta ra khỏi quần chúng. Chợ có gần 300 sạp hàng lớn nhỏ của bà con quanh vùng. Đồng chí Lê Xuân Vinh (Bảy Sông Lô) – Bí thư Ban Cán sự vùng 1 và đồng chí Trần Văn Hải, Bí thư Chi bộ Ngã Bảy Chuồng Bò họp thống nhất nhận định: “Đuổi chợ của địch là đụng đến quyền lợi bức thiết của quần chúng, nhất định quần chúng đấu tranh. Nhưng cuộc đấu tranh này phải có tổ chức, có sự hướng dẫn, lãnh đạo thì mới đạt yêu cầu của ta” và giao nhiệm vụ cho bộ phận công khai tổ chức cuộc đấu tranh. Với sự linh hoạt trong vận động của bộ phận công khai, các nghiệp đoàn, Ban xã hội, chị em bạn hàng chợ và cả đại diện của Tổng Liên đoàn Lao động đều ký vào bản kiến nghị có nội dung: “Tạm hoãn đuổi chợ Ngã Bảy, đề nghị chợ vẫn họp khi chưa có chợ mới, đây là nôi cơm, bát gạo của chị em bạn hàng”.

Tháng 3 năm 1957, anh Ba Nhỏ, Ban đại diện và gần 100 chị em bạn hàng tập hợp trước Tổng Liên đoàn Lao động Ngã Bảy giương cao biểu ngữ “Yêu cầu ông Đô trưởng Chợ Lớn giải quyết nguyện vọng cho chị em bạn hàng”, “Tạm hoãn đuổi chợ khi chưa có chợ mới”. Thấy thái độ kiên quyết của quần chúng, đại diện các nghiệp đoàn, Đô trưởng Chợ Lớn phải tuyên bố: Trước mắt tạm hoãn đuổi chợ, chợ vẫn họp trong khi chờ xây dựng chợ mới (chợ Trần Quốc Toàn (sau mới được xây dựng) góc Lý Thái Tổ). Cuộc đấu tranh chống đuổi chợ Ngã Bảy được Chi bộ Ngã Bảy Chuồng Bò lãnh đạo đã giành thắng lợi.

Từ cuối năm 1957 đến đầu 1959, cách mạng tại thành phố nói chung và quận 3 nói riêng gặp rất nhiều khó khăn. Kẻ địch thực hiện khủng bố trắng trợn, thực thi luật 10/59, đặt “Cộng sản” ra ngoài vòng pháp luật, đưa máy chém về Ngã Bảy hòng uy hiếp, khủng bố tinh thần quần chúng nhân dân. Trước các thủ đoạn và hành động tàn bạo của kẻ thù, lực lượng cách mạng đã chịu nhiều tổn thất. Dù rất kiên cường và được quần chúng đùm bọc; song nhiều đồng chí lãnh đạo Quận ủy quận 3 phụ trách địa bàn phường 11 như đồng chí Nguyễn Văn Tân, Phạm Thị Sứ, Nguyễn Đình Thuyên cùng một số đảng viên Trần Văn Hải, Nguyễn Minh Toàn, Vũ Văn Chí và cơ sở nòng cốt như: ông Hoàng Văn Năm tại số 414/157 đường Phan Thanh Giản, bị địch bắt giam.

Qua các phong trào đấu tranh cách mạng giai đoạn 1955 – 1959 cho thấy nếu ta chỉ sử dụng đấu tranh chính trị đơn thuần trước một kẻ thù tàn ác luôn tìm mọi cách tiêu diệt cách mạng thì chẳng những ta không giành được thắng lợi mà còn tổn hao rất lớn về lực lượng.

Đang lúc cách mạng khó khăn, hiểm nghèo thì Nghị quyết Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng lần thứ 15 (tháng 01 năm 1959) xác định đường lối của cách mạng miền Nam là dùng bạo lực cách mạng, kết hợp đấu tranh vũ trang với đấu tranh chính trị, binh vận. Để tập hợp rộng rãi mọi tầng lớp nhân dân miền Nam chống Mỹ và tay sai, Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam được thành lập.

Tại khu vực nay là phường 11, nhiều cơ sở cách mạng được phục hồi, mốc

nối được với đường dây liên lạc của tổ chức. Để chào mừng thành lập Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam, được sự chỉ đạo của đồng chí Bùi Minh Trực cán bộ khối Công vận Khu Sài Gòn; anh Sầm Thanh Liêm đã mượn xe máy của ông Nguyễn Văn Thành – một cơ sở cách mạng tại số 528/24 đường Phan Thanh Giản về tận Củ Chi nhận truyền đơn, mang về nhà số 157/28 của anh Mai Văn Tánh – công nhân thợ hàn, cơ sở cách mạng do anh Sầm Thanh Liêm xây dựng. Từ đây, đêm 20 tháng 12 năm 1960, các đồng chí Nguyễn Văn Ngày, Nguyễn Văn Kỷ và cô Nguyễn Thị Mai đã thực hiện rải truyền đơn khu chợ Hai Mươi, Xóm Chùa, khu Bệnh viện Bình Dân và treo cờ Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam trên cây mận trong khuôn viên miếu Thành Hoàng. Bọn cảnh sát khi hay tin đã tỏa đi lùng sục nhưng chỉ thu nhặt được một số truyền đơn, không bắt được người của ta. Nội dung truyền đơn đã gây xôn xao, cổ vũ trong quần chúng, bà con rĩ tai nhau: “*Đêm qua cách mạng về rất đông*”.

